

**INSTITUT ZA
ISTRAŽIVANJE
HIBRIDNIH
SUKOBA**

**EUROPSKA UNIJA I ZAPADNI BALKAN
MOGUĆNOSTI, IZAZOVI, RJEŠENJA**

Zagreb, svibanj 2019.

Opća ocjena

U svom izvješću koncem protekle godine, **Jeane Claude Juncker**, predsjednik Europske komisije ustvrdio je kako proširenje EU na države Zapadnog Balkana (**Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija, Kosovo – WB6**) predstavlja, između ostalog, rješavanje prvorazrednog pitanja sigurnosti¹ same Unije. U Izvješću se eksplicitno tvrdi kako u ovom mandatu Komisije ne treba očekivati priključenje niti jedne od

ovih zemalja, zbog niza neriješenih unutarnjih problema, kao i onih međusobnih, u prvom redu pitanja razgraničenja i definiranja državnih granica, kako ovo pitanje ne bi postalo unutarnje pitanje Unije. Međutim, Junckerovo izvješće, govoreći o nužnosti brojnih reformi (zakonodavstva, financija, gospodarstva, medijskih sloboda, teritorijalnih preustroja), zapravo upućuje na propitivanje trenutanih realnih mogućnosti kada je riječ o suštinskim unutarnjim transformacijama društava spomenutih zemalja. Nestabilne administracije, nedostatak dogovora oko zajedničkih interesa i ciljeva, neizvjesna budućnost država WB6, potakla je i održavanje nedavnog skupa u Berlinu gdje su domaćini predstavnicima država WB6 bili njemačka kancelarka A. Merkel i francuski predsjednik E. Macron. Iako skup nije polučio rezultate koje su organizatori očekivali, potrebno je pozdraviti ideju o neophodnosti komuniciranja kao preduvjeta za iznalaženje održivog rješenja koje, a to su svi sudionici razgovora svjesni, mora biti plod prihvatljivih kompromisa.

Bolna iskustva s totalitarnim i autoritarnim režimima, te stalno odgađanje rješavanja pojedinih nacionalnih pitanja u višetničkim zajednicama, usporila su, ili posve zaustavila demokratsku konsolidaciju društava i država. Taj složeni reformski pothvat

¹ Premda Izvješće u prvi plan stavlja pitanje sigurnosti, kao generator početka ozbiljnijih napora integracije također se govori o tome kako je Zapadni Balkan dio Europe koji zbog svojih gospodarskih potencijala treba biti u cijelosti integriran

predstavljat će veliki izazov političkim elitama u idućem desetljeću na cijelom području Zapadnog Balkana.

Trenutačno je upitna sposobnost osmišljavanja relevantnih politika i dosljednog provođenja neophodnih društvenih transformacija. To je presudno ukoliko se želi doista konsolidirati demokratski poredak i razviti tržišna ekonomija. Međutim, dinamiku transformacije opterećuju problemi povijesnog nasljeđa – raspad bivše Jugoslavije u vrtlogu rata i vojnih operacija koje je pokrenuo Miloševićev nacionalistički režim i koje su presudno odredile odnose među novonastalim susjednim državama (osim Albanije). Gospodarska stagnacija, kao jedan od najznačajnijih problema u državama Zapadnog Balkana, uglavnom se ne rješava, ili se radi na krivi način ili s krivim, profesionalno i moralno nedoraslim, osobama. Zloupotrebom i manipuliranjem osjećajima nacionalnog identiteta politički akteri se desetljećima održavaju na vlasti učvršćujući partitokratski način upravljanja. Zbog svega toga se može reći da su države Zapadnog Balkana primjer nerazvijenih demokracija, devastirana i podijeljena društva, slaba gospodarstva, oaze organiziranog kriminala zbog čega, a što je potpuno vidljivo iz političko-gospodarskih procesa u posljednjih godinu dana, predstavljaju laku metu Rusije, Kine i Turske, koje sve agresivnije žele proširiti svoj utjecaj na tom prostoru.

Kada se činilo da je Europska unija nakon

Brexita počela premošćivati svoju takozvanu krizu identiteta i integracijskih vrijednosti, koju snažno promovira osovina Berlin-Pariz, dogodili su se izbori u Italiji čiji su rezultati pokazali kako se Unija nije prestala suočavati s nutarnjim problemima kao što je jačanje populizama, desnog ekstremizma, ksenofobije i generalno, porasta trenda pada povjerenja u političke stranke i način na koji one shvaćaju demokraciju. Tako valja uzeti u obzir da pritisci koje Unija poduzima kako bi WB6 pripremila za punopravno članstvo prati i stanovita neizvjesnost unutar same Unije koja također prolazi kroz određene promjene.

Integracija WB6 odvijat će se u složenim političkim okolnostima. Zbog toga se godina 2025., koja se uzimala kao približni okvirni rok do kada bi Srbija i Crna Gora

mogle biti spremne za punopravno članstvo, doimala prilično optimistično. No, kako *Strategija EU* za WB6 naglašava sigurnosni aspekt, a koji opet valja promatrati u geopolitičkom kontekstu, može se očekivati kako će Unija nastojati političkim odlukama ubrzati priključenje, što donosi nove izazove za same države kandidate. Naime, unutarnja stabilnost važan je čimbenik u procesu pristupnih pregovora. Međutim, u ovom slučaju nositelji procesa stabilizacije nerijetko su stranke i lideri, skloni klijentelizmu i populističkim sredstvima, kao i suspendiranju demokratskih vrijednosti na kojima se temelji EU. Ipak je teško očekivati donošenje političke odluke o ubrzanom procesu približavanja država WB6 u EU ukoliko se ne steknu stvarni uvjeti za njihovo članstvo te ukoliko se domicilne javnosti u zemljama članicama EU nastave s odupiranjem procesu proširenja, što je lako moguće posebno ako se uzmu u obzir stalne tenzije i sigurnosni izazovi koji opterećuju sigurnost EU. U uvjetima smanjene otpornosti država članica EU na operacije utjecaja iz spektra hibridnih djelovanja, raste svijest o izbjegavanju sukoba i nesporazuma ustaljenih političkih elita i administracija sa stanovništvom.

Države WB6 još uvijek nisu razriješile dilemu, je li priključenje EU „politički cilj ili sredstvo“. To proizlazi iz osjećaja ugroženosti nacionalnog suvereniteta i slabljenja nacionalne države, za kojom su nacije na ovim prostorima u različitim državno-pravnim sustavima stoljećima čeznule. To je dominantno odredilo razumijevanje smisla nacionalne države i temelji se na etničkoj ekskluzivnosti, što je opet zapreka konstituiranju države kao stabilne političke zajednice.

Danas svjedočimo i geopolitičkom nadmetanju u središnjoj i istočnoj Evropi. Od Baltika do Jadrana, duž Balkanskog poluotoka i na Kavkazu, suparnici zapadnih saveznika nastoje širi-

ti politički, vojni i gospodarski utjecaj. U prvom redu Rusija, koja je vojno sve snažnija, što je počela potvrđivati invazijom na Gruziju i Ukrajinu, te vojnim i političkim djelovanjem u Siriji, širem području Bliskog Istoka, sjeverne Afrike te Arktičkog kruga. U zemljama središnje i jugoistočne Europe, Rusija se koristi taktikom „ener-

getskog manipuliranja“, iskorištava slabe institucije i raširenu korupciju (posebice u zemljama Zapadnog Balkana) te propagandnim djelovanjem (operacijama utjecaja) dodatno slabi te države iznutra, nastojeći potkopati njihove veze sa SAD i EU.

Osim toga, valja istaknuti kako je Kina, prvi put u povijesti, postala veliki igrač u središnjoj i istočnoj Evropi. Peking koristi „ulagačku diplomaciju“ investirajući u značajne infrastrukturne projekte, po uzoru na ulagačke procese koje je imala i ima na području srednje Afrike. Primjenjuje poznatu taktiku s globalne scene, problematičnu trgovinsku praksu koja uključuje krađu IP adresa, gospodarsku špijunažu i dumping cijene. Prema javno dostupnim podacima, 2008. je Kina u Europi investirala manje od jedne milijarde dolara, 2017. kineske direktne investicije u Evropi iznosile su 42 milijarde dolara, a ukupne investicije 318 milijardi dolara. Posljednjih godina, Kina kontrolira 360 europskih kompanija i trenutačno posjeduje, ili je u vlasništvu kontrolnog udjela, gotovo jedne desetine cjelokupnih lučkih kapaciteta Evrope. To je samo odraz sustavnosti kineske politike koja razmišlja na rokove ne kraće od 50 godina te shodno tome donosi odluke kojima dugoročno želi utjecati na sve njima bitne procese i aktivnosti na ciljanim područjima.

U ovom ogledu preciznije ćemo se osvrnuti na najvažnije procese u svakoj od pojedinih zemalja, a koji predstavljaju poteškoće u procesu konsolidacije demokratskog poretka i snaženja tržišne ekonomije.

- **Srbija** - Pitanje budućeg definiranja odnosa Beograda i Prištine, odnosno odustajanje od kosovskog mita i pronalaženje načina kako prevladati dilemu – priznanje ili ne. Odnos prema NATO-u i savezništvo s Moskvom, ekonomija, sve odluke u rukama su predsjednika Vučića koji ima apsolutnu vlast u Srbiji.
- **Crna Gora** - I dalje aktualna podjela na suprotstavljeni srpski i crnogorski nacionalni korpus. Dugogodišnja vlast Mila Đukanovića opterećuje funkcioniranje svih sfera društva, ali osigurava stabilnost i privrženost vrijednostima

zapadnih saveznika, što joj je omogućilo članstvo u NATO-u. I dalje izložena informacijskim i obavještajnim operacijama Rusije i Srbije.

- **Sjeverna Makedonija** - Nova vlada premijera Zaeva, uz neosporan uspjeh postizanja kompromisa sa Grčkom, pokazuje tendenciju što bržeg priključenja NATO-u, i prevladavanje dugogodišnje opterećujuće podjele između Makedonaca i Albanaca. Teške ekonomske prilike, slaba država i podijeljeno društvo, Makedoniju čine jednom od najizloženijih država Zapadnog Balkana ruskim operacijama.
- **Bosna i Hercegovina** - Potpuni fijasko u svakom pogledu, počevši od krhkih državnih institucija, bošnjačkog nacionalizma, srpskog separatizma, hrvatske anksioznosti, teške ekonomske zaostalosti, međunarodnog protektorata, čvrsta povezanost Milorada Dodika (srpskog člana Predsjedništva BiH) s ruskim predsjednikom Putinom, ruske investicije u energetski sektor. Istovremeno dulje vrijeme traje ulaganja iz arapskih zemalja u vjerske, kulturne (opet s naglaskom na vjersku komponentu) te stambene objekte s isključivim ciljem širenja teritorija na kojem se nastoji da muslimansko stanovništvo ostvari demografsku, a time i političku, većinu. Primjetan je stalno rastući proces vjerske radikalizacije kod dijela muslimanskog stanovništva u procesu koji neprekinuto traje od rata u BiH
- **Kosovo** - Slično kao i BiH, potpuno „zarobljena država“, rašireni kriminal, državne institucije bez snage u rješavanju nagomilanih političkih i ekonomskih problema, pan-albanizam koji s vremena na vrijeme oživi kao „spasonosna ideja“, islamski ekstremisti, povratnici s kriznih žarišta nastoje širiti svoj utjecaj među umjerenim muslimanima s ciljem njihove radikalizacije.
- **Albanija** - Bujanje korupcije i organiziranog kriminala, čak i stabilna vlada premijera Edija Rame nije ju u stanju zauzdati. Obilježava je slab gospodarski rast i pomanjkanje investicija. Nacionalna homogenost, proeuropski entuzijazam i čvrsto savezništvo sa SAD ipak predstavljaju pretpostavke za ostvarenje političke stabilnosti.

SRBIJA

U Republici Srbiji trenutno apsolutnu vlast ima Srpska napredna stranka (SNS), predsjednika Aleksandra Vučića. Oporba je slaba i ne očekuje se, bez obzira na prosvjede pod nazivom 1 od 5 milijuna“, kako bi zasad mogla značajnije ugroziti Vučićevu vlast. Gotovo cje-

lokupni politički život „okupirala“ je tema statusa Kosova i pregovori s Prištinom, gdje se ne vide značajniji pomaci prema punoj normalizaciji odnosa. Oспорavanje kosovske državnosti dominantno uvjetuje oblikovanje vanjske i unutarnje politike. Vučićeva vanjska politika oslanja se na dobre odnose s Rusijom, s jedne strane, dok se s druge strane proklamira ozbiljna namjera priključivanja EU, ali ne i NATO-u. Na unutarnjoj političkoj sceni vidljiva je manipulacija „kosovskim sentimentima“ gdje Vučić stalno podiže tenzije pričom o odlučnoj borbi da Srbija iz pregovora ne izađe kao gubitnik, izbjegavajući pritom jasno artikulirati što bi to u ovom trenutku za Srbiju bio dobitak. Tako je srbijanski predsjednik nedavno pokrenuo inicijativu „unutarnjeg dijaloga“ o mogućem rješenju kosovskog pitanja.

Međutim, nakon više mjeseci ostalo je nejasno što su zaključci proizašli iz rasprava različitih društvenih i političkih grupacija. Vučić ustrajno radi na javnoj promociji stajališta kako je trenutna pozicija Srbije u odnosu na zapadne saveznike bitno drugačija nego prije nekoliko godine te da sadašnja potpora koju Beograd ima djelom dozvoljava i određene sugestije o „razmjeni“ teritorija (kolokvijalno nazvano i „razgraničenje“) kao mogućem rješenju koje bi zadovoljilo sve strane i osiguralo normalizaciju odnosa. No, bez obzira što do sada u javnosti nije potpuno i službeno objašnjen termin „razgraničenje/razmjena“, sasvim je jasno da se misli na pripajanje/razmjenu teritorija sjevera Kosova naseljenog većinskim srpskim stanovništvom za južni dio Srbije (Preševska dolina) većinski nastanjen Albancima. Ova opcija je potencijalno opasna, destabilizirajuća i može dovesti do novog nasilja i novih komadanja teritorija. Međutim, njenom mogućom realizacijom uz nadgledanja procesa, mogli bi se stvoriti uvjeti za početak dugoročnog rješavanja sukoba na nacionalnoj/etničkoj razini između Srba i (kosovskih) Albanaca. Zaključno, Srbija odbija prihvatiti gubitak Kosova i činjenicu da je Kosovo neovisno i suvereno. Iako su svje-

sni da se Kosovo neće vratiti pod kontrolu Srbije, Srbija blokira kosovske napore za globalnim priznanjem. A dokle god Srbija bude nastavila to opstruirati, ostat će izvan EU-a, budući da se u Poglavlju 35 traži normalizacija odnosa između Srbije i Kosova kao uvjet za ulazak Srbije u EU. Vučić, vodeći politiku sličnu politici Slobodana Miloševića, svjestan unutarnjopolitičkih, gospodarskih i socijalnih problema, te nastojanja da u međunarodnim odnosima istovremeno sjedi na „više stolica“ stalno pokušava homogenizirati biračko tijelo Srbije stvaranjem „vanjskih neprijatelja“. U tom kontekstu treba sagledavati njegove verbalne nasrtaje, kao i članova srbijanske vlade, i na Hrvatsku.

CRNA GORA

Crnogorski predsjednik Milo Đukanović i njegova stranka Demokratska partija socijalista čvrsto drže vlast što se potvrdilo i na nedavno održanim lokalnim izborima kada je DPS osvoji

8

vlast u devet od jedanaest općina. Na državnoj razini koalicija Demokratske partije socijalista i Socijaldemokrata CG je stabilna. Nedavnom odlukom o uspostavljanju samostalne općine Tuzi, Đukanović je osigurao i podršku albanskog stanovništva u Crnoj Gori. Tu je Đukanović iskazao političku vještinu budući da je pristao na ovaj projekt tek kada su se Albanci obvezali na punu potporu suverenitetu i teritorijalnom integritetu Crne Gore. No, unatoč stabilnim političkim prilikama, stanje sigurnosti nije zadovoljavajuće. Još uvijek izostaju modernizacijske reforme sustava nacionalne sigurnosti i odlučniji obračun s nositeljima organiziranog kriminala.

U takvoj situaciji kao najznačajniji izazov za crnogorske vlasti ruski je utjecaj na tamošnje srpske političke predstavnike koji, zajedno s vrhom Srpske pravoslavne crkve, sustavno rade na produblivanju podjela u crnogorskom društvu. Od svih država Zapadnog Balkana, Crna Gora je postigla najveći napredak u pregovaračkom procesu s EU (otvoreno je 31 od 33 poglavlja, tri su privremeno zatvorena), no izostaju vidljiviji pomaci u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala, vladavine prava, slobode medija i ekologije. Odnosi sa susjednim zemljama su na prilično dob-

Institut za istraživanje hibridnih sukoba, Teslina 10, Zagreb; OIB: 31073348655,
IBAN: HR35 2390 0011 1009 9221 2, Hrvatska poštanska banka, Zagreb

www.zagrebsecurityforum.com

roj razini, osim povremeno sa Srbijom, posebno u svjetlu potpore Beograda prosrpskoj stranci Prava Crna Gora koju je osnovao novinar Marko Milačić. Postoje naznake kako ovu stranku financijski podupire Moskva. Nakon pokušaja državnog udara u listopadu 2016., odnosi Podgorice i Moskve su se značajno pogoršali, posebice nakon što su crnogorske vlasti ukazali na umiješanost bivših ruskih obavještajaca u incident. Međutim, u posljednje vrijeme Moskva prema Podgorici šalje signale o mogućoj normalizaciji odnosa (u pozadini je svakako ruski geopolitički interes), udovoljivši zahtjevu Specijalnog tužiteljstva Crne Gore da sasluša dvojicu osumnjičenih, Šišmakova i Popova, nekadašnjih operativaca vojne obavještajne službe (GRU), kojima se sudi u odsutnosti za sudjelovanje u pokušaju državnog udara 2016., što je shvaćeno kao rusko priznavanje identiteta osoba za koje je obrana tvrdila da su izmišljeni.

SJEVERNA MAKEDONIJA

Sva politička događanja na političkoj sceni Sjeverne Makedonije odvijala su se u sjeni rješavanja dugogodišnjeg spora s Grčkom, što je otvorilo vrata pregovorima sa NATO i EU. Vladajuća koalicija sta-

bilna je. Sačinjavaju je stranka lijevog centra *Socijaldemokratski savez Makedonije*, albanska stranka *Demokratska unija za integraciju*, *Demokratska partija Albanaca*, a podržavaju je jedna frakcija stranke *Besa* i *Savez Roma*. Makedonska vlada zauzela je prozapadni smjer za razliku od oporbenog *VMRO-DPMNE*, koju trenutno predvodi čelnik **Hristijan Mickoski**. Stranka se protivi promjeni imena i sporazumu s Grčkom i trenutno nije homogena, odnosno jedna stranačka frakcija lojalna je bivšem čelniku i **Nikoli Gruevskom**. Bez obzira što predvodi stranku čvrstih nacionalističkih uvjerenja, Mickoski spada u red mlađih političara koji se u politici etablirao kao osoba koja se ponaša racionalno i sklona je dijalogu, posve suprotno onome što je Gruevski, bivši nepravomoćno osuđeni premijer. Međutim on još uvijek nije uspio uspostaviti potpuni autoritet u stranci. Stranačka frakcija Gruevskog podložna je ruskom utjecaju, naglašenog destabilizacijskog potencijala, što će posebno doći do izra-

žaja kako se Makedonija bude primicala pregovorima s NATO i EU. Ohrabruje što međuetnička podjela ne pokazuje tendenciju pogoršavanja. U posljednje vrijeme nisu zabilježeni incidenti koji bi imali međuetnički karakter. Međutim, ne treba isključiti da u trenutku kada bude sasvim izvjesno priključivanje Makedonije NATO-u, da Moskva koja se tome oštro protivi, ne posegne za hibridnim djelovanjem kako bi potaknula političke tenzije i međuetničke sukobe. Inače se svi politički procesi u Makedoniji odvijaju pod okriljem kontinuirane gospodarske stagnacije.

BOSNA I HERCEGOVINA

Nakon potpisivanja Daytonskih mirovnih sporazuma kojim je krajem 1995. zaustavljen rat i namenut mir u Bosni i Hercegovini, ta je država još uvijek

daleko od političke, društvene, nacionalne, etničke i gospodarske stabilnosti. Bosanskohercegovačko pluralno društvo ne dijeli zajedničku viziju političkog jedinstva, što onemogućava uspostavljanje političke zajednice. Probleme legitimnosti otežava proces globalizacije kao i konstitucionalna rješenja kreirana uz pokroviteljstvo međunarodne zajednice. Političke elite ne uspijevaju postići suglasnost u niti jednom značajnom pitanju, dok se na intelektualnoj sceni neprekidno sukobljavaju nacionalistički, nacionalni, građanski i „građanski“ svjetonazori.

Pitanje koje je aktualnije nego ikada u ranijem razdoblju, nakon nedavnih parlamentarnih i predsjedničkih izbora - je li u BiH moguća uspostava političke zajednice na osnovu Daytonskog ustavnog rješenja? Ako nije, koje je to reforme potrebno provesti kako bi se BiH približila tom cilju? Konstituiranje političke zajednice koja će svoj legitimitet temeljiti na podršci sva tri konstitutivna naroda i svih građana jest najznačajniji preduvjet stabiliziranja demokratskog političkog poretka. Međutim, suprotstavljeni interesi, ciljevi i identiteti trenutačno se pokazuju nepremostivim preprekama. Nakon izbora održanih u listopadu 2018., uspostava nove vlasti u Bosni i Hercegovini bila je, i još je, neizvjestan i mukotrpan proces. Izmijenjeni su odnosi snaga u parlamentima na svim razinama, no uspostava nove vlasti ostaje u rukama *Stranke*

demokratske akcije (SDA), HDZ BiH i Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD). Međunacionalne napetosti su se zaoštrile, posebice zbog izbora **Željka Komšića** iz marginalne stranke *Demokratska fronta* za hrvatskog člana Predsjedništva i to većinom bošnjačkim glasovima. Naime, Komšić je pobijedio **Dragana Čovića**, dosadašnjeg člana državnog vrha i predsjednika HDZ-a, najjače hrvatske stranke u BiH. Politički predstavnici Hrvata smatraju kako je riječ o planu smišljenom na razini „ukupne bošnjačke politike“ koja smjera marginalizaciji bosanskohercegovačkih Hrvata. Ističe se također, kako će hrvatska politika u predstojećem razdoblju morati jasno odgovoriti na takav potez. Između ostalog, nakon te opaske, uspostavljen je savez Čović-Dodik. Kada je riječ o Republici Srpskoj, nema značajnije promjene u odnosu na ranija razdoblja. **Milorad Dodik**, čelnik SNSD-a izabran je za srpskog člana Predsjedništva BiH, institucije koju on do nedavno gotovo uopće nije priznavao. Njegov je osnovni cilj održati BiH izvan dosega euroatlantskih integracija i tu se pokazuje kao najpouzdaniji saveznik Moskve, koji već godinama uspijeva održavati paradržavni status srpskog entiteta.

KOSOVO

Na kosovskoj političkoj sceni dominira sukob trenutnog premijera **Ramusha Haradinaja** i predsjednika **Hashima Thacija**. Thaci, kao predsjednik ograničenih ovlasti, nastoji izgraditi vodeću poziciju u kosovskim političkim procesima, što se do sada manifestiralo i svojevrsnom privatizaci-

jom uloge glavnog pregovarača s vlastima u Beogradu. Haradinajeva nastojanja da ga ograniči u tim manevrima uzročnik su stalnih unutar-albanskih napetosti.

U Prištini je na vlasti koalicijska vlada stranaka, *Demokratske stranke Kosova, Alijanse za budućnost Kosova, Socijaldemokratske inicijative, Alijanse za novo Kosovo i Srpske liste*. Koalicija ima tanku većinu (62 od 120 zastupnika u Skupštini). Dodatno je slaba budući da kosovski srbi, iz *Srpske liste* navođeni iz Beograda, zapravo funkcioniraju kao oporba.

Stoga je pitanje gubitka većine za kosovsku vladu pitanje vremena i prema sadašnjim okolnostima tijekom ove godine mogli bi biti raspisani izvanredni parlamentarni izbori. U međuvremenu, odnosi Albanaca i Srba na Kosovu ne prestaje karakterizirati stalna napetost. Srpska lista, bez obzira što je formalno podržala Haradinajevu vladu, gotovo uopće ne sudjeluje u važnim odlukama, uglavnom bojkotirajući rad Skupštine. No, ukoliko pretpostavimo da bi se odnosi Prištine i Beograda u dogledno vrijeme mogli relaksirati, odnosno da će nastavak pregovora o normalizaciji odnosa obje strane tjerati na racionalni pristup problemu, sve skupa moglo bi zakomplicirati pitanje uspostavljanja Zajednice srpskih općina. Ukoliko obje strane odlučno ostanu na trenutačnim pozicijama: Albanci smatraju da Zajednica ne smije imati izvršne ovlasti uz jedan prošireni vid kulturne autonomije, dok Srbi smatraju da ne smiju ići ispod konstituiranja „srpskog entiteta“ na sjeveru – izvjesna je politička radikalizacija na obje strane. Stoga čak i ako bi se tijekom pregovora moglo postići prešutno suglasje o tome da Beograd neće blokirati priključenje Kosova međunarodnim organizacijama (bez službenog priznanja), pregovori o srpskoj autonomiji na Kosovu predstavljat će delikatno političko i sigurnosno pitanje. Ipak, nekakav oblik oružanog sukoba ipak bi valjalo isključiti.

ALBANIJA

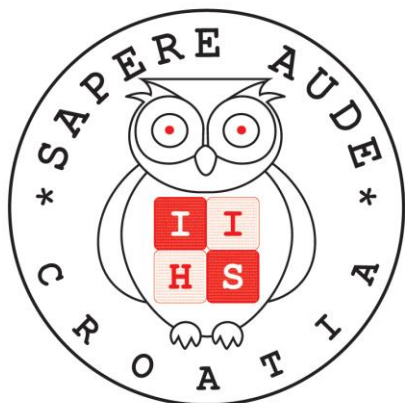

Albanija je etnički najhomogenija država Zapadnog Balkana, pa nema političkih napetosti koje bi značajnije mogle dovesti u pitanje državni legitimitet. Međutim, suočena je s velikom korupcijom i organiziranim kriminalom čemu doprinosi potpuno devastirano pravosuđe.

Ipak Parlament je 2017. donio tzv. Evaluacijski zakon prema kojemu svi suci i tužitelji moraju proći kroz rigorozni sustav sigurnosne provjere kako bi obnovili svoje radne licence. Nakon što se zakon počeo primjenjivati, određeni rezultati su postali vidljivi, ali još uvijek ne u toj mjeri da bi Albanija dobila točan datum početka pregovora s EU. Tako je Vijeće za stabilizaciju i pridruživanje (Vijeće za SP) između

Albanije i Europske unije primilo na znanje izvješće Komisije o Albaniji za 2016. u kojemu je potvrđeno da je ta zemlja „ostvarila daljnji napredak“ prema ispunjenju političkih kriterija za članstvo te da, sveukupno gledajući, kontinuirano napreduje u pet ključnih prioriteta za otvaranje pristupnih pregovora. Vijeće za SP ujedno je napomenulo da se u komunikaciji Komisije iz 2016. o politici proširenja EU-a preporučuje otvaranje pregovora o pristupanju s Albanijom, s obzirom na napredak ostvaren u ostvarivanju ključnih prioriteta i pod uvjetom da se postigne uvjerljiv i konkretan napredak u provedbi reforme pravosuđa, posebno u postupku ponovnog vrednovanja i provjere sudaca i tužitelja. Od tada je Albanija ostvarila znatan daljnji napredak. Vijeće za SP istaknulo je kontinuiranu prednost Albanije programu reformi. Tom je prilikom Vijeće naglasilo da je reforma pravosuđa, uz druge ključne prioritete, i dalje neophodna za daljnje napredovanje u pogledu procesa pristupanja Albanije EU-u te bi se njome mogle uvesti i korjenite promjene za druge reforme. EU je u tom kontekstu pozdravio imenovanje institucija za provjeru u lipnju 2017. te je istaknuo da taj važan uspjeh predstavlja korak naprijed u provedbi reforme pravosuđa u Albaniji. Također je pozdravio raspoređivanje promatrača međunarodne promatračke operacije koja je pokrenuta pod vodstvom Europske komisije. EU je isto tako pozdravio daljnje korake u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala, a posebno pozitivne rezultate ostvarene u borbi protiv uzgoja kanabisa. Vijeće je usto pozitivno ocijenilo korake poduzete u području ljudskih prava, uključujući donošenje okvirnog zakona o zaštiti nacionalnih manjina. Europska unija je dogovorila u Luxembourggu otvaranje pristupnih pregovora s Albanijom i Makedonijom u lipnju 2019., ali valja istaknuti kako je odluka višestruko uvjetovana. Zemlje članice izložile su put prema otvaranju pristupnih pregovora Makedonije i Albanije u lipnju 2019. godine. Pristupni pregovori mogli bi početi u lipnju 2019. nakon europskih izbora, ako ovo dvoje kandidata i dalje budu bilježili napretke u reformama koje zahtijeva EU, posebice u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije u Albaniji. Odluku moraju donijeti ministri vanjskih poslova na temelju procjene napretka koju daje Europska komisija, precizira se u sporazumu. Službeno otvorenje pregovora bit će, najvjerojatnije, potvrđeno krajem 2019. na međuvladinoj konferenciji.

ZAKLJUČAK

Nastavno na gore navedene procese, potrebno je navesti da su procesi radikaliziranja pojedinaca, grupa i zajednica na području WB6 izravno uzročno-posljedično povezani i sa različitim procesima širenja utjecaja na širem području Bliskog istoka i Istočne Europe. Na području BiH vidljiv je proces sukobljavanja triju dominantnih politika u islamskom svijetu oko pitanja stjecanja

sveukupne prevlasti nad procesima u BiH, s naglaskom utjecaja na muslimansko stanovništvo. Turska je svoj utjecaj u BiH usmjerila na stvaranje dubokih veza s političkim vrhom SDA, Iran je krenuo stvarati i jačati utjecaj u izvještajno-sigurnosnom sustavu pod kontrolom Bošnjaka u BiH (što je bilo prekinuto nakon snažne američke političke intervencije krajem prošlog stoljeća) dok je Saudijska Arabija pokrenula osnivanje cijelog niza humanitarnih, „humanitarnih“ i vjerskih organizacija koje su izravno povezale karitativno djelovanje s intenzivnim vjerskim odgojem i obrazovanjem, a sve kako bi postigli snažan utjecaj na bošnjačko stanovništvo. Upravo su ti procesi doveli do situacije da je stanje s islamističkim radikalizmom duboko ukorijenjeno u pojedinim mjestima u BiH, te pojedincima i organizacijama koje su sklone radikalnim promišljanjima, a nerijetko i djelovanjima. Ne treba smetnuti ni s uma da su migrantske rute povezane s pravcima kretanja i područjima u kojima se nalaze i takve, vjerski fanatizirane osobe i zajednice.

Proces radikalizacije pojedinaca i grupa, posebno u pravcu radikalnog islamizma, traje od izbijanja rata u BiH, 1992. Taj je proces izravna posljedica, između ostalog, i političkog odnosno kulturološkog nazadovanja domicilnog stanovništva koje je u određenoj mjeri prišlo promjeni paradigme dotadašnjeg ponašanja. Naime, do početka raspada Jugoslavije, muslimansko stanovništvo nije iskazivalo naznake vjerske radikalizacije. Bilo je pokušaja, predvodnik kojih je bio i pok. Alija Izetbegović, stvaranja panislamističkog pokreta, tzv. Područja zelenog pojasa koji se trebao protezati od Filipina sve do Bosne i Hercegovine koju su tada zamišljali kao jedinu islamsku državu u Europi. Raspadom Jugoslavije, i izbijanjem rata, stvoreni su uvjeti za pokretanje procesa islamizacije domicilnog stanovništva različitim oblicima Islama (šiitski, te različiti sunitski). Proces radikalizacije pojedini

Institut za istraživanje hibridnih sukoba, Teslina 10, Zagreb; OIB: 31073348655,
IBAN: HR35 2390 0011 1009 9221 2, Hrvatska poštanska banka, Zagreb
www.zagrebsecurityforum.com

naca i grupa nije zaustavljen samo na području BiH već je proširen i na područje Srbije (s naglaskom na područje Sandžaka) te Kosova i Makedonije. Ta je činjenica jasno prepoznatljiva u velikom broju islamista (skoro 1000 do kraja 2016., u postotku s obzirom na broj stanovništva među najvišim omjerima u Europi) koji su se pridružili postrojbama ISIL-a i Al Qaide u ratu u Siriji. Poseban problem predstavlja činjenica da radikalizirani pojedinci vrlo jednostavno mogu komunicirati s pripadnicima svoje brojne rodbine koja se nalazi na području EU te na takav način pokušati dodatno radikalizirati tamošnje migrante, odnosno neku od novih generacija koji desetljećima žive izvan pažnju izvještajno-sigurnosnog sustava. Uz istovremeno prikupljanje financijskih sredstava za financiranje vlastitih radikalnih aktivnosti te u procesima distribucije znanja i modela koji se mogu koristiti tijekom agresivnih oblika djelovanja.

Dodatan problem stabilnosti područja Zapadnog Balkana, ali i njima susjednih država kao što je Hrvatska, predstavlja proces političke radikalizacije odnosa različitih država i etničkih zajednica. Stalna politička provociranja unošenja tenzija na međunarodnom planu s ciljem odvratanja pažnje domaće javnosti od ozbiljnih unutarnjih političko-gospodarskih tema, često dovodi do ciljanih radikaliziranih političkih reakcija u drugim sredinama. Iniciranjem takvih reakcija, nude se opravdanja vlastitih radikalnih stavova u domicilnoj javnosti te destabilizira ciljana strana vlast. Stvaraju se uvjeti za jačanje vrlo opasnog i destruktivnog populizma u državi koja je tema snažnog hibridnog sukobljavanja. Dobar primjer ovakvog djelovanja su aktivnosti Srbije usmjerene na poticanje politički radikalnih stavova u Hrvatskoj, Crnoj Gori te posebno na Kosovu.

Pitanje sigurne, stabilne i održive budućnosti područja JI Europe izravno je povezano s educiranjem i stvaranjem odgovornih političkih elita koje se moraju okrenuti vlastitim problemima i rješavati ih u neposrednoj suradnji sa svojim susjedima te multinacionalnim organizacijama kao što je, prvenstveno, EU. Izgradnja stabilnih društava, iskreno i potpuno rješavanje nagomilanih etničkih problema, suočavanje sa stvarnim razlozima nasilnog raspada Jugoslavije koji se u nešto drugačijem obliku sve više potiču od strane bošnjačke zajednice u BiH, stvaranje kulture dijaloga i suradnje, jačanjem svijesti o pripadnosti EU bez obzira na vjerske i etničke razlike, model je koji treba slijediti pri suočavanju sa svim izazovima koji su ovo područje oblikovali već nekoliko stoljeća.

Poseban naglasak treba staviti na suočavanje s negativnim utjecajima ruske i turske politike na području JI Europe koji svoje vlastite interese projiciraju na ovom

području ne u cilju njegove stabilizacije nego stvaranja stanja kaosa koji bi oni kontrolirali, nadzirali i usmjeravali u skladu s vlastitim potrebama. Povijest međunarodnih odnosa na trusnom području jugoistočne Europe (zemlja obuhvaćene nazivom WB6), pokazala je da brojni narodi i administracije imaju više povjerenja u SAD i njihovu sposobnost rješavanja sukoba te nametanja mira nego li u EU. Takvo stanje treba prihvatiti te rješenja brojnih sigurnosnih izazova planirati, organizirati i provoditi u sinergijskom djelovanju različitih međunarodnih institucija i država. Mir na Zapadnom Balkanu je mir za koji se treba uložiti snažne napore. Europu snažno opterećuju brojni sigurnosni izazovi (od nasilja, organiziranog kriminala do terorizma) koji imaju svoje ishodište u neriješenim pitanjima naroda i država sa Zapadnog Balkana.